

מתחיל בגנות ומסיים בשבח הרב מואיז נבון

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטז עמוד א [עם תרגום]

משנה. מזגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן אביו מלמדו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה? שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור? שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי? שבכל הלילות (אין) אנו (חייבים לטבל אפילו) + מסורת הש"ס: [מטבילין] + פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים? ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מ"ארמי אובד אבי" עד שיגמור כל הפרשה כולה.

דברים פרק כו - (ה) וענית ואמרתי לפני יקוק אלהיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: (ו) וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: (ז) ונצטק אל יקוק אלהי אבותינו וישמע יקוק את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: (ח) ויוצאנו יקוק ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: (ט) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: (י) ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי יקוק והנחתו לפני יקוק אלהיך והשתחוית לפני יקוק אלהיך: (יא) ושמת בך כל הטוב אשר נתן לך יקוק אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך: ס

גמרא. ... "מתחיל בגנות ומסיים בשבח" מאי בגנות? רב אמר: מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו. [ושמואל] אמר: עבדים היינו.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ד

וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד? מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבתנו ליחודו, **וכן** מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש + דברים כ"ו + מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

אור הישר [ר' הילמן, שאדונו-ירושלים, 1868-1953] הלכות חמץ ומצה (ז: ד)

הנה רבינו פסק בזה **כרב וכשמואל** קט"ז ע"א דצריך לאמר שניהם, וי"ל דאמוראי נמי לא פליגי בזה וס"ל דתרווייהו צריכי ולא סתרי אהדדי, דהספור של מתחילה עובדי ע"ז היא תודה על מתן תורה שהיתה ע"י יציאת מצרים כדאמר "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", ו"עבדים היינו" היא הודאה על חופש הגוף משיעבוד כדמוכח מדברי רבינו כאן, וכן משמע משאלת רב נחמן שם ... עיין שם.

אמר ליה רב נחמן ל"דרו" עבדו: עבד שאדונו הוציא אותו לחירות ונתן לו כסף וזהב, מה עלי לומר לאדונו? אמר ליה [עבדו]: **בעי לאודווי ולשבוחי** [צריך להודות לו ולשבחו]. אמר ליה [רב נחמן]: פטרתן מלומר "מה נשתנה". [ולכן] פתח ואמר עבדים היינו. [חברותא: והמשך ההגדה כלומר, כך עשה לנו הקדוש ברוך הוא שהוציאנו ממצרים, ועלינו להודות לו ולשבחו].

רמב"ם על משנה מסכת פסחים פרק י משנה ד

מתחיל בגנות, שמספר איך היינו לפני שבא אברהם כופרים ומשתפים, ובחרנו ה' לו לנחלה, ואיך עבר עלינו במצרים מה שעבר, ואח"כ פדאנו ה'. ודרש אותה הפרשה זכור וידוע.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת פסחים פרק י משנה ד

מתחיל בגנות - מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדים היינו: ומסיים בשבח - שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ר' יגאל אריאל, מתחיל בגנות ומסיים בשבח

סביב העבודה הזרה סובב כל העניין. היא גרמה לירידה למצרים, ובגללה עם ישראל התהווה במרכז העבודה הזרה, בעולם הוא נולד, בעומק הטומאה הזאת, אך תפקידו לקום ולבער אותה. ברגע שבשל לעם, יצא משם תוך הכאת מצרים ואלוהיה.

הגדה של פסח

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, שנאמר [יהושע כד: ב-ד]:
וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּעֶבֶר הִנְהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם,
תָּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי נָחוֹר, וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרָהָם מֵעֶבֶר
הִנְהָר וְאוֹלָף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאָרְבָּה אֶת זָרְעוֹ וְאָתְּנוּ לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאָתְּנוּ לְיִצְחָק אֶת
יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו. וְאָתְּנוּ לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתּוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם.

R. Soloveitchik, Fesitval of Freedom, p.94

Why was this statement from Joshua inserted ...? In the ancient world, other nations usually explained their origins as the product of a love affair between a god and a human; these nations or peoples viewed themselves as descendants of gods... That is not the story of Judasim. On the night of Pesah, the night of the election of Israel as a covenantal nation, we say that our election is not because we have distinguished ourselves.... We are of humble origins... God came to us and invited us to join Him... We are indebted not only for the miracles that happened later, but for the very fact that He called us into His service.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף קטז עמוד א [עם תרגום]

מתחיל בגנות ומסיים כו'. ענינו שביום שמחת לבו של אדם יזכור תחלת שפלותו וגנותו שלא תזוח דעתו עליו ומה"ט דורש נמי "מארמי אובד אבי" וע"כ "בעי לאודויי ולשבוח" טפי [צריך להודות לו ולשבחו יותר] וק"ל:

• גנות << ישראל / שבח << הקב"ה !!?

הגדה של פסח לרשב"ץ

הוצרכנו להתחיל בגנות ולומר עבדים היינו לפרעה במצרים... לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות ומיגון לשמחה ומאבל ליי"ש ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה. זהו לשון המשנה (פסחים קטז ב) אחר משנת ר"ג וזהו שאמרו (שם ע"א) מתחיל בגנות ומסיים בשבח שאין ראוי לנו שנהיה כפויי טובה לקב"ה שעשה כל הניסים האלה ולא נודה לו הטובה לפיכך אנו חייבין להודות להלל וכו'.

שפת אמת ויקרא פסח תרסג (וראה תולדות יעקב יוסף וישב ב)

שמעתי בשם מורי מוסר פרטי הכולל הכל, אם ירצה אדם לגנות שום בריה או אדם, יגנה את עצמו. ואם ירצה לשבח שום אדם, ישבח יותר להש"י. פי' כל דבר טוב ומדה טובה שנמצא בעולם הן שרואה בעצמו או באחרים הכול מן הבורא ית"ש. כמ"ש: אתה כוננת מישרים, שכל מיני ישרות שבעולם מאתו הוא. וכל מה שרואה דבר גנות הכל יתלה בעצמו, כי הקב"ה עשה האדם ישר והם בקשו חשבונות רבים. לכן צריכין להקדים בגנות מצדינו ש-עבדים היינו במצרים מצד פחיתות שלנו. ומטעם ש'מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו. ולהכי הוצרכו האבות לתקן זה וירדו אבותינו למצרים לתקן זה הגנות.

תפארת ישראל - יכין מסכת פסחים פרק י משנה ד

מתחיל בגנות. גנות של ישראל, דהיינו עבדים היינו וכו', מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו וכו': ומסיים בשבח. שבחם של ישראל, דהיינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, ...

ערוך השולחן יורה דעה סימן רמו

... ודי לנו במה שאמרו חכמי האמת: קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד ולא נקראו עם ישראל "סגולה מכל העמים" אלא בשעת מתן תורה:

R. Soloveitchik, Fesitval of Freedom, p.93

..., through the *mitzvot* which the Lord commanded us we became a chosen nation. The condition of a lawless existence, shorn of commandments, is a state of **denigration**; the obligation to fulfill the commandments, laws and statutes, is a condition of **praise**...

כמה מעלות טובות למקום עלינו!